

Zabir, Kasımbey (1784-1857)

(Bakı-1980)

Gənclik 1985 EKİM 1993

ЗАКАМЕНСК

гат Памбыгылыг Ин-тунда инротехника шө'бәсинин мүдүри (1959—70), 1970 илден һәм ин-тун елми ишләр үзрә директор муавинидир. Тәдғигаты памбыгыгн агротехникасына, торпагыгн сәпинә һазырланмасына вә с. һәср едилмишидир. «Шәраф нишаны» 6рдени вә медалларла тәлтиф олуимушдур.

ЗАКАМЕНСК (1979 иләдәк Гордоко) — Бурјат МССР-дә шәһәр. Закаменск р-нунун мәркәзи. Чидә чајы саһилиндәдир. Чидә д.ј.ст.-ндән 253 км аралыдыр. Чидә волфрам-молибден комбинаты, механики тә'мир з-ду, ахшам мә'дән техникуму вар.

ЗАКАНИ, **Зәкани** (زکّانی) Үбәйд (?), Гәзвин—1366—1370 илләр арасында) — фарс јазычысы. Јохсуллашмиш күбар әрәб әиләсиндәндир. Бир мүддәт Зәканиләр сарајында катиб олуимушдур. Әсәрләриндә [«Сичан вә пишик» мәнзум нағылы, «Әхлаг үл-әшраф» («Әшрәф-ләрин әхлагы», 1340), «Сәдһәнд» («Үз мәсләһәт», 1349) рисаләләри, «Тәри-фат» энциклопедик лүғәти, «Китаби-дилкүшә» («Шадлыг китабы») ләтифәләр мәчмуси вә с.] әјанлар, руһани-ләри, дөврүнүн һаким әхлаг нормаларыны кәскин сәтира атошһә тугмушдур. Дирик шә'рләр дә јазмишдыр.

Әсәрләри: Вәсләя китагы, М., 1965; Избранное, Душанбе, 1965.

Әд.: Раджабов М., Мироззрение Убайда Закани, Душанбе, 1958; Рипка Я., История персидской и таджикской литературы, М., 1970.

ЗАКАРИАДЗЕ Сергей Александрович (1.7.1909, Бақы—13.4.1971, Тбилиси) — күрчү совет актјору. ССРИ халг артисти (1958). ССРИ Дөвләт мукафаты лауреаты (1946, 1952). Ленин мукафаты лауреаты (1966). Тбилиси ун-тинин филологија факултәсиндә охумушдур. 1928—56 илләрдә К. А. Марчанишвили ад. театрын (Кутаиси, совралар Тбилиси), 1956—71 илләрдә Ш. Руставели ид. театрын (Тбилиси; 1969 илден һәмчинин бәдһи рәһбәри) актјору олуимушдур. Репертуарында комик, романтик вә фаңиәв образлар әсас јер тутмушдур. С., хусусилә садә адамларын сурәтләрини јүксәк сәнәткарлыгла јаратмыш, онларын дахили әләмини ачылма-сында өзүнә мөксүс психоложи инчәликләрдән истифадә етмишидир. Роллары: Чиболо («Колхозчу тоју», П. Какабадзә), Пиросмани («Пиросмани»,

С. А. Закариадзе «Әскәр атасы» филминдә.

К. Нахутришвили), Кигаури («Онун улдузу», И. Мосашвили), Едип («Шаһ Едип», Софокл), Уриел Акоста («Уриел Акоста, К. Гутсков»), Лир («Крал Лир», В. Шекспир), Креонт («Антигона», Ж. Ануј), Руи Блаз («Руи Блаз», В. Һуго) вә с. 1934 илден кинода чәкилмишидир: «Сонунчу сәлиб-нода чәкилмишидир: «Сонунчу сәлиб-нода чәкилмишидир» (1934), «Кеорки Саакадзәчиләр» (1934), «Кеорки Саакадзәчиләр» (1942—43), «Кутузов» (1944), «Ахырынчы вә биринчи күн» (1960), «Ватерлоо» (1970) вә с. «Әскәр атасы» (1965) филминдә јаратдыгы Кеорки Махарашвили образы кинода ән јакшын ролудур. ССРИ Али Советинин (7—8-чи чагырыш) депутаты олуимушдур. 2 орден вә медалларла тәлтиф едилмишидир.

Әд.: Левин М. Б., Серге Закариадзе, М., 1973.

ЗАКАРПАТ УКРАЈНАСЫ, **Закарпатје** — Раджабов М., Мироззрение Убайда Закани, Душанбе, 1958; Рипка Я., История персидской и таджикской литературы, М., 1970.

ЗАКАРИАДЗЕ Сергей Александрович (1.7.1909, Бақы—13.4.1971, Тбилиси) — күрчү совет актјору. ССРИ халг артисти (1958). ССРИ Дөвләт мукафаты лауреаты (1946, 1952). Ленин мукафаты лауреаты (1966). Тбилиси ун-тинин филологија факултәсиндә охумушдур. 1928—56 илләрдә К. А. Марчанишвили ад. театрын (Кутаиси, совралар Тбилиси), 1956—71 илләрдә Ш. Руставели ид. театрын (Тбилиси; 1969 илден һәмчинин бәдһи рәһбәри) актјору олуимушдур. Репертуарында комик, романтик вә фаңиәв образлар әсас јер тутмушдур. С., хусусилә садә адамларын сурәтләрини јүксәк сәнәткарлыгла јаратмыш, онларын дахили әләмини ачылма-сында өзүнә мөксүс психоложи инчәликләрдән истифадә етмишидир. Роллары: Чиболо («Колхозчу тоју», П. Какабадзә), Пиросмани («Пиросмани»,

К. Нахутришвили), Кигаури («Онун улдузу», И. Мосашвили), Едип («Шаһ Едип», Софокл), Уриел Акоста («Уриел Акоста, К. Гутсков»), Лир («Крал Лир», В. Шекспир), Креонт («Антигона», Ж. Ануј), Руи Блаз («Руи Блаз», В. Һуго) вә с. 1934 илден кинода чәкилмишидир: «Сонунчу сәлиб-нода чәкилмишидир: «Сонунчу сәлиб-нода чәкилмишидир» (1934), «Кеорки Саакадзәчиләр» (1934), «Кеорки Саакадзәчиләр» (1942—43), «Кутузов» (1944), «Ахырынчы вә биринчи күн» (1960), «Ватерлоо» (1970) вә с. «Әскәр атасы» (1965) филминдә јаратдыгы Кеорки Махарашвили образы кинода ән јакшын ролудур. ССРИ Али Советинин (7—8-чи чагырыш) депутаты олуимушдур. 2 орден вә медалларла тәлтиф едилмишидир.

Әд.: Левин М. Б., Серге Закариадзе, М., 1973.

ЗАКАРПАТ УКРАЈНАСЫ, **Закарпатје** — Раджабов М., Мироззрение Убайда Закани, Душанбе, 1958; Рипка Я., История персидской и таджикской литературы, М., 1970.

ЗАКАРИАДЗЕ Сергей Александрович (1.7.1909, Бақы—13.4.1971, Тбилиси) — күрчү совет актјору. ССРИ халг артисти (1958). ССРИ Дөвләт мукафаты лауреаты (1946, 1952). Ленин мукафаты лауреаты (1966). Тбилиси ун-тинин филологија факултәсиндә охумушдур. 1928—56 илләрдә К. А. Марчанишвили ад. театрын (Кутаиси, совралар Тбилиси), 1956—71 илләрдә Ш. Руставели ид. театрын (Тбилиси; 1969 илден һәмчинин бәдһи рәһбәри) актјору олуимушдур. Репертуарында комик, романтик вә фаңиәв образлар әсас јер тутмушдур. С., хусусилә садә адамларын сурәтләрини јүксәк сәнәткарлыгла јаратмыш, онларын дахили әләмини ачылма-сында өзүнә мөксүс психоложи инчәликләрдән истифадә етмишидир. Роллары: Чиболо («Колхозчу тоју», П. Какабадзә), Пиросмани («Пиросмани»,

К. Нахутришвили), Кигаури («Онун улдузу», И. Мосашвили), Едип («Шаһ Едип», Софокл), Уриел Акоста («Уриел Акоста, К. Гутсков»), Лир («Крал Лир», В. Шекспир), Креонт («Антигона», Ж. Ануј), Руи Блаз («Руи Блаз», В. Һуго) вә с. 1934 илден кинода чәкилмишидир: «Сонунчу сәлиб-нода чәкилмишидир: «Сонунчу сәлиб-нода чәкилмишидир» (1934), «Кеорки Саакадзәчиләр» (1934), «Кеорки Саакадзәчиләр» (1942—43), «Кутузов» (1944), «Ахырынчы вә биринчи күн» (1960), «Ватерлоо» (1970) вә с. «Әскәр атасы» (1965) филминдә јаратдыгы Кеорки Махарашвили образы кинода ән јакшын ролудур. ССРИ Али Советинин (7—8-чи чагырыш) депутаты олуимушдур. 2 орден вә медалларла тәлтиф едилмишидир.

Әһали. Украјналылар, маچارлар, руслар, румынлар, словаклар вә б. јашајыр. Орта сыхлыг 1 км²-дә 88 нә-фәрди (1979). Шәһәр әһ. 38%-дир. Мүһүм шәһәрләри: Ужгород, Мукачево, Берегово, Хуст, Виноградов.

Тәсәррүфат. Әсасән јейнти, мешә-кимја, ағач е'малы вә јүнкүл сәнәје инкишаф етмишидир. Мешә-кимја комбинатлары (Перечин, Свалјава, Велики Бычков), ағач е'малы мүәссисәләри (Свалјава, Буштына, Тересва, Чинадијеве), мебел комбинатлары (Ужгород, Мукачево, Берегово вә с.), картон ф-ки (Рахов), јейнти сәнәјеси мүәссисәләри (Виноградов, Ужгород, Мукачево, Иршава, Берегово вә с.), трикотаж бирлији (Мукачево), тохучулуг (Иршава), ајагабы (Ужгород, Хуст, Виноградов) вә тикиш (Мукачево, Виноградов) ф-кләри вар. Машынгајырма вә метал е'малы сәнәјеси, хусусилә дэзкаһгајырма (Мукачево) вә чиназгајырма (Ужгород, Мукачево) инкишаф етдириләр. Гонур кәмүр (Илнитса), дашдуз (Солотвина), бентонитли кил (Горбки), мәрмәр вә с. чыхарылыр. Вил.-дә 106 к-з вә 51 с-з вар. Әкин саһ. 187,9 мин һа-дыр (1977). Бунун 69,3 мин һа-ында дәнли биткиләр (пајызлыг буғда, гарыда-лы), 7 мин һа-ында техники биткиләр, картоф вә тәрәвәз, 78,2 мин һа-ында јем биткиләри әкилир (1977). 3,9 мин һа әкин саһәси суварылыр. Вил.-дә 202,1 мин гарамал (о чүмләдән 60,6 мин инәк), 62,9 мин донуз, 250,3 мин давар вар (1977). Гушчулуг, арычылыг инкишаф етмишидир. Д.ј.-ларынын уз. 617 км; автомобил јолларынын уз. 3,3 мин км-дир. Һава нәгл.-ндән истифа-дә едилир.

З.в. 1958 илдә Ленин ордени илә тәлтиф олуимушдур.

Мәдәни гуручулуг вә сәһијә. Вил.-дә ун-т, 3 музей, Закарпатје муסיгили-драм театры (Ужгородда Украјна вә Мукачевода рус труппалары), вил. филармонијасы вә с. фәалијәт кәс-тәрир.

Украјна дилиндә «Закарпатска правда» («Закарпатје һәгигәти», 1920), «Молод Закарпатја» («Закарпатје кәнчләри», 1945), рус дилиндә «Закарпатскаја правда» (1960), маچار дилиндә «Карпати игаз со» («Закарпатје һәгигәти», 1945), «Карпатонгули иф-јүшшаг» («Закарпатје кәнчләри», 1958) вил. гәзетләри чыхыр. Вил. радиосу вә телевизијасынын верилишләри Украјна, рус, маچار вә молдав дилләриндә, бирпрограмыдыр. Кијев вә Москвадан да верилишләр ретрансләсија едилир.

Полјана, Синјак балнеоложи курортлары, Драгово минерал су булагы, санаторија вә истираһәт евләри вар.

ЗАКИР Гасым бәј (Гасым бәј Әли-бәј оғлу Чаваншир; 1784, Шуша—

1857, Шуша) — Азәрб. шаири. Моллаханана тәһсил алмыш, әрәб вә фарс дилляринин, һәмчинин классик Шәрг әдәбијатыны өј-рәнмишидир. Өмрүнүн чохуну Хындырыстаң к.-ндә кечирмиш вә шәхсән тәсәррүфатла мөш-ғүл олуимушдур. Чар мә'мурларыны, бәј

ذاکر (zā.ker)، قاسم‌بیگ فرزند علی‌بیگ، شوشا ۱۱۹۹-۱۲۷۴ق، شاعر آذربایجانی. از نوادگان پناه‌خان، بنیادگذار دودمان خانی در قراباغ، بود. ذاکر ادبیات فارسی و ترکی و زبان عربی را در مکتب‌خانه‌های زادگاهش فراگرفت. سپس به روستای خضرستان که نیاکان او چندین نسل مالک آن‌جا بودند، کوچید. در خضرستان به رعیت‌داری و رسیدگی به املاک خود پرداخت و در این میان شعرهایی درباره زندگی و آداب مردم آن‌جا سرود. سپس در پی گسترش یافتن اندیشه‌های تساوی‌جویانه و ضد فئودالی، او نیز به این روند پیوست و به سرودن شعرهای مردم‌گرا و رالیستی روی آورد. وی در شعرهای این دوره از زندگی‌اش، خان‌ها، بازرگانان و روحانیانی را که از تزار پشتیبانی می‌کردند، با زبانی طنزآمیز به نقد کشید و به همین سبب دشمنی‌های این گروه از مردم را با خود برانگیخت. در سفر میرزا فتح‌علی آخوندزاده به شوشا با وی آشنا و دوستی پایداری میان آن دو ایجاد شد. آخوندزاده نمایشنامه مرد خسیس خود را بر پایه گفتارهای او نوشت و همچنین برای نخستین بار دیوانی از شعرهای وی و واقف‌گرد آورد و دیباچه‌ای بر آن نوشت.

همچنین ذاکر و آخوندزاده مکاتبات منظومی نیز داشتند. دیری نپایید که دامنه انتقادهای ذاکر به دستگاه تزاری گسترش یافت و به همین سبب او را به باکو و پسرش نجف‌قلی‌بیگ را به نواحی مرکزی تبعید کردند. در برخی منابع آمده است که در پی دستگیری خانواده‌ای از بستگان ذاکر با هدف مصادره اموال آن‌ها وی کوشید تا از دولتمردان بانفوذ توصیه‌نامه‌هایی برای رهایی آن‌ها به دست آورد. سرانجام دستگاه تزاری در برابر آزادی آنان، ذاکر را سه ماه به باکو تبعید کرد. وی، بی‌درنگ پس از پایان زمان تبعید، به شوشا بازگشت و در آن‌جا درگذشت. از ذاکر سروده‌های فارسی و ترکی فراوانی به جا مانده است. وی از تأثیرگذارترین شاعران آذربایجان در دوره زندگی‌اش بود و آثار طنز او در ادبیات ترکی آذربایجان جایگاه ویژه‌ای دارد. سروده‌های آغازین او متأثر از شعرهای واقف است و در آن‌ها به بازگو کردن مسائل ملی و بومی می‌پردازد. همچنین در شعرهایی از او که در قالب‌های گوناگون، مانند مخمس، مستزاد، ترجیع‌بند، ترکیب‌بند و غزل سروده شده، می‌توان تأثیر شاه اسماعیل ختایی و فضولی بغدادی را یافت. آثار تمثیلی منظوم